

MÖVZU13: «YERLİ ÖZÜNÜİDARƏETMƏ SİSTEMİ».

P L A N:

GİRİŞ

1. Bələdiyyələrin fəaliyyətinin normativ əsasları.
2. Yerli özünüidarəetmə sistemi: anlayışı və mahiyyəti.
3. Bələdiyyə orqanlarının təşkili qaydası.

NƏTİJƏ

Ə D Ə B İ Y Y A T:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 2016.
2. «Bələdiyyələrin statusu haqqında» Qanun. Bakı, 1999.
3. Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi. Bakı, 2003.
4. Konstitusiya hüququ (Mühazirə mətnləri). Fəxrəddin Nağıyev. Qanun-2009.
5. «Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının şərhı». İ. Cəfərov. Bakı, 2010
6. Konstitusiya hüququ (dərslük). Z. Əsgərov Bakı, 2010.
7. Xarici ölkələrin konstitusiya hüququ. B.A. Straşun /E. Abdullayevin redaktəsi ilə tərcümə. Dərslük. Ümumi hissə. I cild, ABU, 2001.

GİRİŞ

Bildiyimiz kimi Azərbaycan Respublikası müstəqillik qazandıqdan sonra onun ən uğurlu addımlarından biri də 12 noyabr 1995-ci il tarixdə ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul etdiyi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının dördüncü bölməsində yerli özünüidarəetmə bələdiyyələr, bələdiyyələrin işinin təşkili, səlahiyyətləri, bələdiyyənin qərarları və bələdiyyələrin müstəqilliyinin təminatı öz əksini tapmışdır.

Bələdiyyə orqanları bələdiyyə tərəfindən yaradılan yerli əhəmiyyətli məsələləri həll etmək səlahiyyətləri verilən və dövlət orqanları sistemində daxil olmayan seçkili orqanlardır.

Yerli özünüidarə elə bir qeyri dövlət sistemidir ki, bu sistem qanun çərçivəsində onlara yerli əhəmiyyətli məsələləri müstəqil və sərbəst şəkildə həll etmək hüququnu həyata keçirmək imkanı verir.

SUAL № 1. Bələdiyyələrin fəaliyyətinin normativ əsasları

Hər bir fəaliyyətin normativ əsasları olduğu kimi, bələdiyyə orqanlarının da fəaliyyətinin normativ əsasları mövcuddur. Bu orqanların fəaliyyətini nizama salan normativ-hüquqi aktlar aşağıdakılardan ibarətdir:

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası;
- “Bələdiyyələrin statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi;
- “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Bələdiyyənin nümunəvi nizamnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Yerli rəy sorğusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Bələdiyyə qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Bələdiyyələrin daimi və başqa komissiyaları haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Bələdiyyə üzvünün statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Yerli vergilər və ödənişlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu.

Azərbaycan Respublikasında bələdiyyə orqanlarının fəaliyyətinin hüquqi əsaslarından ən mühüm yeri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası tutur. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 13-cü maddəsi Azərbaycan Respublikasında mülkiyyət növlərindən biri kimi bələdiyyə mülkiyyətinin mövcud olmasını təsbit edir. Bandan başqa Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının dördüncü bölməsinin doqquzuncu fəslə yerli özünüidarəetmə sistemini - yəni, bələdiyyələrin işinin təşkili, bələdiyyələrin səlahiyyətini, bələdiyyələrin qəbul etdiyi qərarları və ümumilikdə yerlərdə özünüidarənin təşkili özündə təsbit edir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 146-cı maddəsində bələdiyyələrin müstəqilliyinin təminatından bəhs edilir. Bu maddənin tələblərinə görə

bələdiyyələrin məhkəmə tərəfindən müdafiəsinə, dövlət orqanlarının qərarları nəticəsində yaranan əlavə xərclərin ödənilməsinə təminat verilir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 142-ci və 143-cü maddələrində bələdiyyələrin seçkilər əsasında yaradılmasında bu seçkinin qaydasına və bələdiyyənin öz fəaliyyətini iclaslar, daimi başqa komissiyalar vasitəsi ilə həyata keçirilməsinə, bələdiyyələrin iclaslarında həll edilən məsələlərə, həmçinin bu məsələlərə dair qərarların hansı formada səs çoxluğu ilə qəbul edilməsinə dair göstərişlər vardır.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Azərbaycan Respublikasında qanunların iyerarxiyası pilləsində birinci yeri tutur. Belə ki, o dövlətin ən ali normativ-hüquqi aktı sayılır və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının müddəaları ilkin, təsisedici xarakter daşıyır. Belə ki, bu müddəaların həyata keçmə mexanizmi Azərbaycan Respublikasının qanunverici orqanları tərəfindən qəbul edilən digər normativ-hüquqi aktlarda öz əksini tapır.

Bu baxımdan da bələdiyyələrin fəaliyyətini nizama salan digər normativ-hüquqi aktlar Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən qəbul edilmişdir. Bu normativ-hüquqi aktlardan biri «Bələdiyyələrin statusu haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunudur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına uyğun olaraq bu qanun yerli özünüidarəni həyata keçirən bələdiyyələrin yaradılması prinsiplərini, rolunu, yerli özünüidarənin hüquqi, iqtisadi və maliyyə əsaslarını, onun həyata keçirilməsi üçün dövlət təminatlarını müəyyənləşdirir.

Ümumiyyətlə isə «Bələdiyyələrin statusu haqqında» qanun, bələdiyyələrin əsas hüquq və vəzifələrini, həmçinin bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxslərinin məsuliyyətini və onların fəaliyyətinə nəzarəti nizama salan normaları özündə əks etdirir. «Bələdiyyələrin statusu haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanununun 3-cü maddəsinə əsasən yerli özünüidarəetməni yəni, bələdiyyə fəaliyyətini həyata keçirmək hüququ Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına məxsusdur. Azərbaycan Respublikası vətəndaşları irqindən, milliyyətindən, cinsindən, dilindən, mənşəyindən, əmlak və vəzifə mövqeyindən, dinə münasibətindən, əqidəsindən, peşəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə münasibətindən asılı

olmayaraq, yerli özünüidarənin həm bilavasitə, həm də öz nümayəndələri vasitəsi ilə həyata keçirə bilərlər.

Hər bir vətəndaşın bələdiyyələrə, bələdiyyə orqanlarına və onların vəzifəli şəxslərinə müraciət etmək hüquqları vardır. Bu Qanunun 12-ci maddəsinə əsasən yerli özünüidarəni müəyyən edilmiş ərazidə yaradılan bələdiyyələr həyata keçirirlər.

Bu Qanunun 16 və 25-ci maddələri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 143-cü maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq bələdiyyələrin iclaslarının, daimi və başqa komissiyaların, bələdiyyələrin icra orqanının, bələdiyyələrin sədr və sədr müavininin fəaliyyətini nizamlayan normaları özündə əks etdirir. Belə ki, bələdiyyələrin iclasları ayda bir dəfədən az olmayaraq bələdiyyənin sədri tərəfindən çağırılır. Bu iclas bələdiyyə üzvlərinin yarısından çoxu iştirak etdikdə səlahiyyətliyədir. Bələdiyyələr öz səlahiyyətlərinə aid məsələlərin qabaqcadan nəzərdən keçirilməsi və hazırlanması üçün, habelə bələdiyyələrin qərarlarının həyata keçirilməsinə yardım göstərilməsi, bələdiyyənin tabeliyində olan müəssisə, idarə və təşkilatların fəaliyyətinə nəzarət üçün daimi və başqa komissiyalar yarada bilər.

Bələdiyyənin icra orqanı onun icra aparatıdır. İcra aparatı bələdiyyənin sədrindən və onun bu qanunla və bələdiyyənin nizamnaməsi ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada formalaşdırdığı struktur bölmələrindən və bələdiyyənin nizamnaməsinə müvafiq surətdə yaradılan digər icra strukturlarından ibarətdir. Bələdiyyənin icra aparatının fəaliyyətinə bələdiyyənin sədri rəhbərlik edir.

Yerli əhaliyə xidmət, iqtisadi və sosial inkişaf proqramını həyata keçirmək üçün yaradılan icra strukturlarının rəhbərlərini bələdiyyə şurasının qərarına əsasən bələdiyyənin sədri təyin edir. Bələdiyyənin sədri yeni seçilmiş bələdiyyənin birinci iclasında bələdiyyə üzvləri sırasından açıq və ya gizli səsvermə yolu ilə seçilir. Bələdiyyənin sədri bələdiyyə üzvlərinin yarısından çoxunun səsini topladıqda seçilmiş hesab olunur.

Ehtiyac olduqda bələdiyyə, bələdiyyə sədrinin müavinləri (bələdiyyə üzvləri) seçilir. Bələdiyyə sədrinin müavinləri bələdiyyə sədrinin üzvləri sırasından açıq və ya gizli səsvermə yolu ilə seçilir. Bələdiyyə sədrinin müavinləri bələdiyyə üzvlərinin yarısından çoxunun səsini topladıqda bələdiyyə üzvlərinin yarısından çoxunun səsini topladıqda seçilmiş hesab olunur. Bələdiyyənin sədri əmr və sərəncamlar verir,

bələdiyyənin qərarlarını imzalayır. Bələdiyyə sədrinin müavini bələdiyyə sədrinin ona aid etdiyi məsələləri həll edir, bələdiyyə sədri olmadıqda onun səlahiyyətlərini həyata keçirir.

Bələdiyyə fəaliyyətləri nizamlayan normativ aktlardan biri də bələdiyyələrə seçkilərin qaydaları haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunudur.

Bu qanun əsasən seçkilərin əsas prinsiplərini, bələdiyyələrin səlahiyyət müddətini, seçki hüququnu, bələdiyyələrə seçkilərin təyin edilməsini, bələdiyyələrə seçkiləri və seçkilərin hazırlanması və keçirilməsi ilə bağlı xərcləri nizamlayır.

Bələdiyyələrin səlahiyyət müddəti 5 ildir. Seçkilər günü 18 yaşı tamam olan və yaşı 18-dən yuxarı olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının bələdiyyələrə üzv seçmək hüququ vardır. Seçkilər günü 21 yaşı tamam olan və yaşı 21-dən yuxarı olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları bələdiyyələrə üzv seçilə bilərlər.

Bələdiyyələrə seçkiləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti təyin edir. Seçkilərin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı rəsmi dərc edilir.

Bələdiyyələrə seçkilər üzrə səsvermə bazar günü keçirilir. Bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin qurtarması ən gec 120 gün qalmış yeni seçkilər təyin edilir.

Bələdiyyələrə seçkilərin hazırlanması və keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər Azərbaycan Respublikası dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına maliyyələşdirilir.

Azərbaycan Respublikası dövlət büdcəsi və bələdiyyə büdcəsinin vəsaitlərindən, bu qanunda nəzərdə tutulmuş istisnalardan başqa, bələdiyyə üzvlüyünə namizədlər göstərilməsini təmin etmək və onlar barəsində təşviqat aparmaq üçün istifadə oluna bilməz.

SUAL № 2. «Yerli özünüidarəetmə sistemi: anlayışı və mahiyyəti»

Bildiyimiz kimi, yerli özünüidarəetmə Azərbaycan Respublikasının 12 noyabr 1995-ci il tarixdə ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul etdiyi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının dördüncü bölməsində öz əksini tapmışdır.

Ümumiyyətlə, dünya ölkələrində onların ictimai-iqtisadi quruluşlarından asılı olaraq idarəetmə və özünüidarəetmə sistemləri mövcuddur.

Həmin sistemlərdə zaman keçdikcə bəzi dəyişikliklər edilir, təkmilləşdirmələr aparılır.

Jəmiyyəti nizama salmaq, təkmilləşdirib inkişaf etdirmək məqsədi ilə ona təsir vasitəsi kimi, ictimai idarəetmə hər bir cəmiyyətin mühüm daxili xassəsidir.

İqtisadiyyatın əsas tənzimləyicisi, istehsalın başlıca icraedici qüvvəsi olan bazarla və yaxud ümumxalq mülkiyyətinə əsaslanan planlı idarəetmə cəmiyyətlərdə müəyyən ictimai münasibətlər sistemləri formalaşır.

Sistemlilik, iqtisadi, sosial problemlərin həllinin sıx əlaqələndirilməsini tələb edən komplekslik konkret tarixi şəraitdə obyektivlik və konkretlik çoxlu vəzifələr tərəfindən bütün kompleks idarəetmə məsələlərinin həllini təmin edəcək başlıca vəzifəni axtarib tapmaq, sahələrə inzibati yanaşmanı əlaqələndirməyi irəli sürən ərazi-sahə və digər prinsiplər idarəetməyə aid prinsipləridir.

Özünüidarə ərazi birliyinin, təşkilatın və ya kollektivin işlərinin onların üzvləri tərəfindən müstəqil olaraq seçkili orqan vasitəsilə və ya bilavasitə (yığıncaq, referendum və sairin köməyi ilə) ifadə edilməsidir.

Özünüidarənin əsas əlamətləri aşağıdakılardır:

- hakimiyyətin əhaliyə, yaxud müvafiq ərazinin seçicilərinə, ictimai təşkilati, kollektivin üzvlərinə məxsus olması; daxili həyati məsələlərin həllində müstəqillik, kənardan təyin edilən orqanların olması.

Yerli özünüidarə yerlərdə, dövlət idarəçiliyi növlərindən biri olmuşdur. Bu zaman inzibati ərazi vahidinin əhalinin yerli işləri dövlətin müəyyən etdiyi hüquqlar hüdudunda müstəqil olaraq idarə edir (seçkili orqan vasitəsilə yaxud bilavasitə).

İlk dəfə özünüidarəetmə sistemi Qərbi Avropada burcua inqilabları nəticəsində tətbiq edilmişdir.

Yerli özünüidarətmə orqanlarının hüquqlarının genişləndirilməsi müasir kapitalist dövlətlərində ümumdemokratik tələblər sırasında durur.

Sosialist dövlətlərində yerli özünüidarə başqa əsaslarla qurulur, yerli nümayəndəli dövlət hakimiyyəti orqanları (yerli dövlət hakimiyyəti orqanları, yerli xalq deputatları sovetləri, onların icra orqanları) vasitəsilə vətəndaşlar həm yerli işlərin idarə olunmasında, həm də ümumdövlət məsələlərinin həllində iştirak edirlər.

Sosializm sistemində yerli özünüidarətmə orqanları bilavasitə və dolayısı yolla dövlət hakimiyyəti orqanlarına bağlı olduğu daha çox dövlət orqanı kimi fəaliyyət göstərdiyi halda, kapitalizm sistemində sərbəst bazar iqtisadiyyatı şəraitində özünüidarətmə orqanları müvafiq qanunlar əsasında tam müstəqil olaraq qeyri-dövlət orqanları kimi fəaliyyət göstərir.

Bələdiyyə ərəb sözü olub — şəhər idarəsi deməkdir.

Bir sıra ölkələrdə (məsələn; ABŞ, Böyük Britaniya) yalnız şəhər idarə orqanları bələdiyyə adlanır.

Bələdiyyələr əsasən, merin, bürqomisterin və sair başçılığı ilə seçkili kollegiya və icraedici aparatdan ibarət olur. Onlar müvafiq inzibati ərazinin əhalisi tərəfindən seçilir. Adətən, abadlıq, səhiyyə, yerli polis, dövlət məktəbləri və sair məsələlərlə bağlı, bunlarla bərabər bələdiyyənin əsas gəlir mənbəyini əhalidə tutulan yerli vergilər təşkil edir.

Ayrı-ayrı ölkələrin bələdiyyələrinə seçkilərin macoritar, proporsional və ya qarışıq sistemlər keçirilməsinə görə də bir-birindən fərqli cəhətlərə malik olurlar. Bələdiyyə seçkili orqan kimi bir çox ölkələrin demokratik təşkilatlarından biridir.

Azərbaycan Respublikasında Sovet hakimiyyəti illərində yerli özünüidarə sistemi adlanan sistem sosializm quruluşu şəraitində yerli nümayəndəli dövlət orqanları yerli xalq deputatları sovetləri və onların icra orqanları ilə vətəndaşların yerli və ümumdövlət məsələlərinin həll edilməsində iştirak etmələrinə əsaslanan idarəetmə sistemindən ibarət idi. Əsl mahiyyətinə, hüquq və səlahiyyətlərinə, cəmiyyətdə ümumi fəaliyyətinə görə həmin sistem daha çox dövlət orqanı olub, demokratik mərkəziyyət prinsipi ilə yuxarı dövlət hakimiyyət orqanlarından asılı olan qeyri-müstəqil idarəetmə sistemi olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası 1991-ci ildə öz dövlət müstəqilliyini elan etdikdən sonra dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin təcrübəsinə, ümumbəşəri dəyərlərə əsaslanaraq dünyəvi-demokratik, hüquqi dövlət quruculuğunun əsas məqsədi kimi qəbul etdi. Həmin məqsədə nail olmaq cəmiyyətdə əsaslı və geniş islahatların aparılmasını tələb edirdi.

Sərbəst bazar iqtisadiyyatı yolunun seçilməsi, keçid dövrünün mövcud problemləri, digər islahatlarla yanaşı idarəetmə və özünüidarəetmə sistemində islahatların aparılması zərurətini doğururdu.

1995-ci ildə ümumxalq səsverməsi referendum yolu ilə müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası dövlətin ali hüquq və iqtisadi sistemini müəyyənləşdirən Konstitusiyada yerli özünüidarəetmə sistemi kimi bələdiyyələrin fəaliyyət göstərməsi hüquqi əsasları ilə öz qanun ifadəsini tapdı.

Konstitusiyada yerlərdə özünüidarənin təşkili bələdiyyənin işinin təşkili (bələdiyyənin) səlahiyyətləri, bələdiyyə aktları və bələdiyyələrin müstəqilliyinin təminatı məsələləri hərtərəfli və tam əhatə edilərək əsaslandırıldı.

Ölkənin əsas qanununun keçid müddəalarında Konstitusiya qüvvəyə mindiyi gündən Azərbaycan Respublikası yerli xalq deputatları Sovetlərin səlahiyyətlərinə xitam verildiyi respublikanın qanunvericiliyi ilə yerli xalq deputatları sovetinə aid edilmiş səlahiyyətlərin yerli icra hakimiyyəti orqanlarına keçdiyi bildirildi.

Eyni zamanda Konstitusiyanın keçid müddəalarında göstərildi ki, Konstitusiya qüvvəyə mindikdən sonra iki il müddətində yerli özünüidarə haqqında qanun qəbul edilməsi və bələdiyyələrə seçkilər keçirilməlidir.

Konstitusiyada özünüidarəetmə sistemi sahəsində nəzərdə tutulmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsi, qanunların hazırlanması üçün Respublikanın ali qanunvericilik orqanı olan, Milli Məclisin daimi komissiyaları, işçi qrupları tərəfindən dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin, əsasən Qərbi Avropa ölkələrinin təcrübəsinə, aidiyyatı üzrə qanunvericilik aktlarının, özünüidarəetmə sistemlərinin öyrənilməsi ilə əlaqədar geniş işlər aparılaraq müxtəlif rəy və təkliflər nəzərə alınaraq müvafiq qanun layihələrinin hazırlanması təmin edildi.

Milli Məclisdə qanun layihələri geniş və hərtərəfli müzakirə olunduqdan sonra «Bələdiyyələrin statusu haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu qəbul edildi.

Özünüidarəetmə sisteminin bu qanunun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 2 iyul 1999-cu il tarixdə Fərmanı verildi.

Respublikada 12 dekabr 1999-cu il tarixdə bələdiyyə seçkiləri keçirilməsi prosesi getdiyi dövrdə ölkəmizdə özünüidarəetmə sistemi üzrə həmin sistemin fəaliyyəti sahəsini tam və kompleks şəkildə əhatə edən lazımi qanunvericilik aktların, normativ sənədlərin, təlimatların işlənilib hazırlanaraq qəbul edilməsi işləri davam etdirilir.

SUAL № 3. «Bələdiyyə orqanlarının təşkili qaydası»

Seçki Məcəlləsinə əsasən Azərbaycan Respublikasında yerli özünüidarəni həyata keçirən bələdiyyələrin üzvləri nisbi çoxluq sistemi əsasında çoxmandatlı seçki dairələri üzrə seçilirlər.

Seçki əraziləri üzrə aşağıdakı sayda bələdiyyə üzvləri seçilir:

- Əhalisi 500-dən az olan ərazilərdə - 5 bələdiyyə üzvü;
- Əhalisi 500-dən 999-dək olan ərazilərdə - 7 bələdiyyə üzvü;
- Əhalisi 1000-dən 4999-dək olan ərazilərdə - 9 bələdiyyə üzvü;
- Əhalisi 5000-dən 9999-dək olan ərazilərdə -11 bələdiyyə üzvü;
- Əhalisi 10000-dən 19999-dək olan ərazilərdə - 13 bələdiyyə üzvü;
- Əhalisi 20000-dən 49999-dək olan ərazilərdə - 15 bələdiyyə üzvü;
- Əhalisi 50000-dən 99999-dək olan ərazilərdə - 17 bələdiyyə üzvü;
- Əhalisi 100000-dən 299999-dək olan ərazilərdə - 19 bələdiyyə üzvü.

Bələdiyyələrin səlahiyyət müddəti 5 ildir.

Bələdiyyələrin səlahiyyət müddətinin hesablanması səsvermənin keçirildiyi gündən başlanır və yeni seçilən bələdiyyələrin birinci iclas günü başa çatır. Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətləri yalnız bələdiyyənin səlahiyyət müddətində qüvvədədir.

Seçkilər günü 21 yaşı tamam olan (seçki günü də daxil olmaqla) və yaşı 21-dən yuxarı olan və müvafiq seçki dairəsində daim yaşayan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları bələdiyyələr üzv seçilə bilirlər.

Bələdiyyə seçkilərini Mərkəzi Seçki Komissiyası təyin edir. Bələdiyyə seçkilərinin təyin edilməsi barədə qərar onun qəbul edildiyi gündən ən gec 2 gün ərzində kütləvi informasiya vasitələrində rəsmi dərc edilməlidir.

Seçki dairəsi üzrə bələdiyyə üzvlüyünə namizədləri siyasi partiyalar, siyasi partiyaların blokları, həmin seçki dairəsində daimi yaşayan seçki hüququ olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları irəli sürə bilirlər. Bələdiyyələrə təkrar seçkilərdə bələdiyyə üzvlüyünə namizədlər bu seçkilərin təyin edilməsi haqqında qərar rəsmi dərc olunduqdan sonra irəli sürülür. İrəli sürülən namizəd yalnız bir bələdiyyəyə namizəd irəli sürülməsinə razılıq verə bilər. Bələdiyyə üzvlüyünə namizəd yalnız bir bələdiyyə üzvlüyünə namizəd kimi irəli sürülə və qeydiyyatına alınma bilər.

Müvafiq seçki ərazisi üzrə bələdiyyə üzvlüyünə namizəd kimi qeydə alınmaq üçün namizədliyi irəli sürülmüş hər bir vətəndaş:

-əhalisi 99999-dan çox olan ərazidə - 150

-əhalisi 49999-dan çox olan ərazidə - 100

-əhalisi 19999-dan çox olan ərazidə - 75

-əhalisi 9999-dan çox olan ərazidə - 50

-əhalisi 4999-dan çox olan ərazidə - 30

-əhalisi 4999-dan az olan ərazidə - 15 seçici imzası toplamaladır. Seçicilərin bələdiyyə üzvlüyünə bir neçə namizədin müdafiəsi üçün imza etmək hüququ vardır.

Bir şəxsin birdən çox bələdiyyə üzvlüyünə namizəd kimi qeydə alınmasına yol verilmir. Bu qaydalar pozulduqda bələdiyyə üzvlüyünə namizədin əvvəlki qeydiyyatı etibarlı sayılır, qeydiyyat haqqında nisbətən gec qəbul edilmiş qərar isə müvafiq dairə seçki komissiyasının qərarı ilə ləğv edilir.

Bələdiyyələr üzrə qeydə alınmış namizədlərin siyahısı səsvermə gününə azı 55 gün qalmış müvafiq dairə seçki komissiyaları tərəfindən göstərilən dövrü nəşrlərdə dərc edilir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 143-cü maddəsində bələdiyyələrin işinin təşkili öz əksini tapmışdır. Həmin maddədə deyilir:

Bələdiyyə öz fəaliyyətini iclaslar, daimi və başqa komissiyalar vasitəsi ilə həyata keçirir.

Bələdiyyənin iclaslarını bələdiyyənin sədri çağırır.

Ümumiyyətlə, bələdiyyə haqqında danışarkən birinci növbədə bələdiyyənin nə olduğunu bilmək daha da məqsədəuyğun olardı.

Bələdiyyə vətəndaşlara yerli əhəmiyyətli məsələləri müstəqil və sərbəst həll etmək imkanı verən, yerli özünüidarə formasıdır.

Hər bir bələdiyyə müstəqildir və özünün əmlakına, büdcəsinə və seçkili orqanlarına malikdir.

Bələdiyyələr sosial, iqtisadi, ekoloji və digər yerli əhəmiyyətli məsələlərin həlli ilə məşğul olurlar. Bələdiyyələrin sanitariya müəssisələrinin təşkili, adamların peşələri üzrə təmin olunmasına kömək göstərilməsi və sair bu kimi müxtəlif proqramlar qəbul edib həyata keçirən səlahiyyətləri vardır.

Bələdiyyələrin səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 144-cü maddəsində göstərilmişdir. Bunlar aşağıdakılardan ibarətdir.

Bələdiyyələrin iclaslarında aşağıdakı məsələlər həll edilir:

- 1) Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətlərinin tanınması, qanunla müəyyən edilmiş hallarda onların səlahiyyətlərinin itirilməsi və səlahiyyətlərinə xitam verilməsi.
- 2) Bələdiyyənin reqlamentinin təsdiq edilməsi.
- 3) Bələdiyyənin sədrinin və onun müavinlərinin, daimi və başqa komissiyaların seçilməsi.
- 4) Yerli vergilərin və ödənişlərin müəyyən edilməsi.
- 5) Yerli büdcənin və onun icrası haqqında hesabatların təsdiq edilməsi.
- 6) Bələdiyyə mülkiyyətinə sahiblik, ondan istifadə və onun barəsində sərəncam.
- 7) Yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf proqramlarının qəbul və icra edilməsi.
- 8) Yerli iqtisadi inkişaf proqramlarının qəbul və icra edilməsi.
- 9) Yerli ekoloji proqramların qəbul və icra edilməsi.

Bələdiyyələrə qanunvericilik və icra hakimiyyəti tərəfindən əlavə səlahiyyətlər də verilə bilər. Bu səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi üçün bələdiyyə üzrə müvafiq zəruri maliyyə vəsaiti də aparılmalıdır. Belə səlahiyyətlərin həyata keçirilməsinə müvafiq olaraq qanunvericilik icra hakimiyyətləri nəzarət edir.

Bələdiyyə seçki yolu ilə təşkil olunan bələdiyyə şuraları vasitəsi ilə idarə edilir. bələdiyyə şuraları bələdiyyə əhalisinin sayından asılı olaraq 5-dən 19-dək üzvdən ibarət olur. bələdiyyə şuraları bələdiyyələrə aid qərarlar qəbul edir.

Bələdiyyələrin qərarları Konstitusiyanın 145-ci maddəsində göstərilmişdir. Bu qərarlar aşağıdakılardan ibarətdir:

- bələdiyyənin iclaslarında baxılan məsələlərə dair qərarlar qəbul edilir;
- bələdiyyənin qərarları bələdiyyə üzvlərinin sadə səs çoxluğu ilə qəbul edilir;
- yerli vergilər və ödənişlər ilə bağlı qərarlar bələdiyyə üzvlərinin üçdə iki səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

Bələdiyyələrin öz səlahiyyəti daxilində qəbul etdiyi qərarlar bələdiyyə ərazisində yerləşən bütün hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən icra olunmalıdır.

Bələdiyyələrin qərarları onları qəbul etmiş orqanlar tərəfindən ləğv oluna və ya məhkəmənin qərarı ilə etibarsız sayıla bilər.

Bələdiyyə üzvləri seçildikdən və bələdiyyə nizamnaməsi qeydiyyatı alındıqdan sonra siz yerli özünüidarənin həyata keçirilməsində müxtəlif üsullarla iştirak edə bilərsiniz:

- yerli referendumda iştirak;
- vətəndaşların yığıncaqlarından iştirak;
- bələdiyyə əhalisinin ehtiyacları barəsində bələdiyyə üzvlərini məlumatlandırmaq;
- yerli məsələlərlə bağlı yerli komitələrin assosiasiyaların, xeyriyyə təşkilatlarının işinə cəlb olunmaq.

«Bələdiyyədən şikayət hüququ».

Bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin qərar və hərəkətlərindən (hərəkətsizliklərindən) qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada məhkəməyə şikayət verilə bilər.

Bələdiyyə üzvlərinin aşağıdakı vəzifələri vardır:

- vətəndaşların ehtiyaclarını öyrənmək üçün onlarla ünsiyyətdə olmaq;
- əhalinin ehtiyaclarını müzakirə etmək üçün ayda azı bir dəfə yığıncaq keçirmək;
- hansı ehtiyacın ilk növbədə təmin olunacağını səs çoxluğu ilə qərara almaq;
- 6 ayda bir dəfədən az olmayaraq seçkilərə hesabat vermək.

Bələdiyyələrin qəbul etdikləri aktlar hüquqa və haqq ədalətə (bərabər mənafezlərlə, bərabər münasibətlərlə) əsaslanmalı, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına, fərmanlara, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına (Naxçıvan Muxtar Respublikasında isə həm də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına, Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına) zidd olmamalıdır.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğun olaraq «Bələdiyyələrin statusu haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu yerli özünüidarəni həyata keçirən bələdiyyələrin yaradılması prinsiplərini həyata keçirən rolunu yerli

özünüidarənin hüquqi, iqtisadi və maliyyə əsaslarını, onun həyata keçirilməsi üçün dövlət təminatlarını müəyyənləşdirir.

Bələdiyyələr öz vəzifələrini yerinə yetirmək məqsədi ilə onların qarşısında məsuliyyət daşıyan, daimi fəaliyyət göstərən icra strukturları yarada bilərlər.

Bələdiyyə orqanları bələdiyyə tərəfindən yaradılan yerli əhəmiyyətli məsələləri həll etmək səlahiyyətləri verilən və dövlət orqanları sistemində daxil olmadan seçkili və başqa orqanlardır.

Bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxs əhalinin bilavasitə və ya nümayəndəli yerli özünüidarə orqanının öz tərkibindən seçdiyi bələdiyyənin nizamnaməsinə uyğun yerli əhəmiyyətli məsələləri həll etmək səlahiyyətləri verilmiş şəxsdir.

Bələdiyyə mülkiyyəti — bələdiyyəyə mənsub olan bütün növ daşınan və daşınmaz əmlakdır.

Yerli vergilər və ödənişlər ərazisində yaşayan əhalinin rəyi nəzərə alınmaqla bələdiyyənin müstəqil surətdə müəyyənləşdirdiyi vergilər və ödənişlərdir.

Bələdiyyə qulluğu — yerli özünüidarə orqanlarının səlahiyyətlərini icra etmək həmin orqanlarda daimi peşə fəaliyyətidir.

«Bələdiyyə» və «Yerli özünüidarə» terminləri və bunların iştirakı ilə düzələn söz birləşmələri bələdiyyə, onların orqanları, yerli özünüidarə funksiyalarını həyata keçirilməsi ilə bağlı olan müəssisə, idarə və təşkilatlar, mülkiyyət obyektləri və başqa obyektlər barəsində, habelə əhali tərəfindən yerli özünüidarənin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar digər hallarda işlədilir.

Vətəndaşlar irqindən, milliyyətindən, cinsindən, dilindən, mənşəyindən, əmlak və vəzifə mövqeyindən, dinə münasibətindən, peşəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə münasibətindən asılı olmayaraq, yerli özünüidarəni həm bilavasitə, həm də öz nümayəndələri vasitəsilə həyata keçirə bilərlər.

Hər bir vətəndaşın bələdiyyələrə, bələdiyyə orqanlarına və onların vəzifəli şəxslərinə müraciət etmək hüququ vardır.

Bələdiyyələr dövlət qeydiyyatından keçmiş bələdiyyələrin nizamnamələri əsasında fəaliyyət göstərirlər.

Bələdiyyələr hüquqi şəxslərdir, onların öz möhürü, ştampları və bankda hesabı olur.

NƏTİCƏ

Mövzuya yekun olaraq onu qeyd etmək istəyirəm ki, yerli özünüidarə orqanları ancaq yerli əhəmiyyətli məsələləri həll edir. Bələdiyyə qanunla müəyyən edilmiş ərazi hüdudları daxilində yerli özünüidarəetmə formasıdır. Bələdiyyənin öz mülkiyyəti və büdcəsi olur. O, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə və bələdiyyələrin statusu haqqında Azərbaycan Respublikasının qanununun səlahiyyətlərinə aid edilmiş yerli əhəmiyyətli məsələləri müstəqil olaraq həll edir. Bu mövzuda bələdiyyələr, bələdiyyə orqanları və onların vəzifələri, bələdiyyələrin səlahiyyətləri, bələdiyyə üzv, bələdiyyənin iclası və başqaları haqqında geniş söhbət açdıq.